

YÖNETİM DIŞI ÖRGÜTLERDE ÜYELERİN KARAR SÜREÇLERİNE KATILIMI

NERGİS MÜTEVELLİOĞLU

Doç. Dr. Akdeniz Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü

ÖZET

Yönetim dışı örgütlerde üyelerin örgüt içi karar oluşumu süreçlerine katılım isteği ne düzeydedir? Katılım isteği düzeyindeki farklılaşmalar, üyelerin örgüt yaşamına ilişkin öznel algıları ve değerlendirmeleri ile nasıl ilişkilendirilebilir? Çalışmamızda bu soru, seçilmiş sekiz örgütün üyeleriyle yapılan ampirik bir araştırmanın bulguları ışığında irdelendi. Bu örgütler, YDÖ tipi örgütlenmelerin literatürde benimsenen kendine özgü yapısal özelliklerini taşıdıkları için aynı isim altında toplanan yığından ayrıştırılıp seçildi.

Siyasal katılmanın anlamının ve YDÖ'lerin yapısal özelliklerinin belirlenmesi, çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturdu. Örgüt içi karar oluşumu süreçlerinin demokratikliği, YDÖ tipi örgütlenmenin yapısal özellikleri arasındadır. Örgütlerde karar oluşumu süreçlerinin demokratikliğinin ön koşulu ise üye kitlesinin karar süreçlerine aktif olarak katılmaya hazır olmasıdır. Araştırma bulgularına göre üye örneklemin % 32'si pasif, % 42.7'si yarı-aktif ve % 27.1'i aktif üye grubundadır. Üyelerin örgüt yaşamı ile ilgili olumlu algıları ve değerlendirmeleri, aktif katılım isteğini yükseltmektedir.

Anahtar Sözcükler: *Yönetim dışı örgüt, Siyasal katılma, Katılıma hazır olma, Örgütsel karar oluşumu süreçleri.*

ABSTRACT

What is the amplitude of members of NGOs to participate in the decision making processes? How can the differences in the participation amplitude of the members be related with their subjective perceptions and assessments about organizational life? The above given problematique has been analysed depending on the outcomes of the amptic research carried out among the members of 8 different NGOs that holds the structural characteristics defined in the literature. Theoretic framework of the study involves the debate on the meaning of the political participation and the definition of structural characteristics of the NGOs. Democratic approach to the decision making process forms the very basic structural characteristic of NGO type organisation. What makes the decision making process democratic is the willingness of the members to participate in the process actively.

As a result it has been found that passive members constitute 32% of the sample, semi-active members count for 42.7%, while active members constitute 27.1%, of the sample. It has been found that positive perceptions and positive assessments of the members about the organizational life have an enhancing effect on the will to participate.

Key Words: *Non Governmental Organizations (NGOs), Political Participation, Willingness for Participation, Organizational Decision Making Processes.*

GİRİŐ

Toplulukla ilgili kararların nasıl alındığı, siyasal erkin gücünün toplum tarafından ne ölçüde sınırlandırılıp kontrol edilebildiği, demokrasi tartışmalarının odağında bulunan en eski ve temel sorundur. Ekonomik ve siyasal erkin uluslar arası merkezlerde yoğunlaşmasına paralel olarak, dünyada sosyal eşitsizliklerle birlikte, katılımsızlık sorunlarının ağırlaşması, hep gündemde olan bu konunun önemini artırmıştır. Bu koşullarda siyasal karar süreçlerine toplumsal katılım fırsatlarını artırarak demokratikleşmeye katkıda bulunma konusunda, Yönetim dışı örgütlerin (YDÖ) nasıl bir işlev görebileceği, sorunla ilgili güncel tartışma boyutlarından birisidir.

Literatürde, örgüt içi karar oluşumu süreçlerinin demokratikliği, YDÖ tipi örgütlenmenin yapısal özellikleri arasında kabul edilmektedir. Karar oluşumu süreçlerinin demokratikliğinin ön koşullarından birisi ise, üye kitlesinin karar süreçlerine aktif olarak katılmaya hazır olmasıdır.

YDÖ teriminin aynı isimle anılan diğer örgütlenmelerden ayrıştırılmış belirli bir grup örgütlenme için kullanıldığı bu çalışmanın amacı,

YDÖ'lerde kararların oluşumuna üyelerin katılım isteği düzeyi konusunda bir değerlendirme yapmaktır. İlk bölümde çalışmanın ekseninde bulunan kavramlar olarak siyasal katılmanın anlamı, YDÖ'lerin yapısal özellikleri ve toplumsal işlevleri üzerinde durulmaktadır. İkinci bölümde, YDÖ'lerde karar verme ediminin özelliklerine, kararların oluşumu süreçlerine üye katılımının önemine ve üye katılım düzeyini etkileyen faktörlere değinilmektedir. Üçüncü bölümde üyelerin örgüt içi karar oluşumu süreçlerine katılmaya hazır olma düzeyi ve bu düzeyi etkileyen bireysel faktörler konusunda, seçilmiş sekiz YDÖ'ün üyeleriyle yapılan bir araştırmanın* bulguları değerlendirilmektedir.

* Söz konusu araştırma, TÜBİTAK tarafından finanse edilen ve onaylanan bir proje olarak 2002'de Antalya'da gerçekleştirilmiştir (Mütevellioglu ve Köksal, 2002).

1.KAVRAMSAL TEMEL

1.1. SİYASAL KATILMANIN ANLAMI, KAPSAMI VE AMACI

Siyasal katılma kavramı, seçimlerde oy kullanmaktan ve siyasal erki etkilemek üzere yürütülen baskı grubu faaliyetlerinden çok daha kapsamlı bir etkinlik alanını tanımlar. Yurttaşların, siyasi karar süreçlerini etkilemek amacı ile ve özgür iradeleri ile bireysel veya toplu olarak gösterdikleri tüm faaliyetler, siyasal katılma kavramı ile ifade edilmektedir (Abadan/Unat, 1984:3; Kışlalı,1994:157vd.; Kaase, 2000:1; Çukurçayır, 2002: 48 vd.).

Demokrasi, toplumu ilgilendiren karar ve irade oluşumu süreçlerini etkilemeye yönelik, etkilemeyi mümkün kılan tüm toplumsal yapılanmaların bileşkesi olan bir sistem olarak tanımlanabilmektedir (Lenk,1993:936). Siyasal erkin toplum tarafından sınırlandırılması ve denetimi, demokrasiyi otokratik, oligarşik sistemlerden ayıran temel bir kriterdir. Demokrasinin anayasa, seçimler, erklerin ayrılığı, bağımsız yargı, idarenin hukuksal denetimi vb. geleneksel kurumlarının ve ilkelerinin tümü, özünde siyasal erkin sınırlandırılması ve denetimi amacına yöneliktir. Bu nedenle demokrasi ve siyasal katılım birbiri ile iç içe geçmiş ve bütünleşmiştir. Yurttaşların siyasal kararların oluşumuna katılma olanaklarının niteliğinin ve genişliğinin, demokrasi modelleri arasındaki farklılıkları açıklayan temel bir kriter olarak kullanılabilmesi de, bu bütünleşmenin ifadesidir.

Siyasal katılmanın genişlemesi ve güçlenmesi ile demokrasinin geliştirilmesi arasında güçlü bir pozitif ilişki bulunmaktadır. Katılma, demokratik bir yönetimin tanımlayıcı normu ve aynı zamanda

demokrasiyi güçlendirmenin temel yöntemidir. Daha özel olarak siyasal katılma, siyasal eşitlik ilkesinin kısmen de olsa hayata geçirilebilmesinin vazgeçilmez koşuludur. Katılma hakkı, siyasal hakların yanında başta düşünce ve örgütlenme özgürlüğü, toplantı ve gösteri yürüyüşü yapma hakkı olmak üzere, temel hak ve özgürlüklerin kullanılabilmesini sağlayan bir üst özgürlük ve haktır. Güçlü, bilinçli ve örgütlü kitlelerin siyasal katılımı, toplumda siyasallaşma süreciyle birlikte, demokratik değerlerin ve tutumların korunup gelişmesine hizmet eder (Alemann ve Strünck,1999). Kuşkusuz siyasal süreçlere katılması gerekenler, toplumsal yaşamın her alanı ile birlikte siyaset alanında da zaten belirleyici güce sahip olan sermaye çevreleri değil; siyaset alanından dışlanmış geniş toplum çoğunluğunu oluşturan işçi ve emekçi sınıflardır.

Siyasal katılma kendi başına bir değer ve amaç değil, belirli değerlerin ve amaçların gerçekleştirilmesi için bir araçtır. Bu araç "reel toplumsal demokrasinin güçlendirilmesi ve daha eşitlikçi ve insancıl bir toplumun gerçekleştirilmesi amacına hizmet eder" (Alemann, 1975:17). Siyasal katılmanın amacı, siyasetin kamu çıkarlarına uygun olarak oluşturulmasıdır; ancak bu amaca hizmet eden siyasal katılım demokrasinin gelişmesine katkıda bulunabilir. Altvater de siyasal katılmanın araçsal niteliğine ve amacına dikkat çeker ve siyasal katılmanın yalnızca siyasal süreçlere değil, ekonomik ve sosyal süreçlere ve refaha da katılmayı ifade ettiğini belirtir. Toplumsal yaşamın tüm alanlarına bütün bireylerin eşit haklarla katılma şansına sahip olabilmemesinin demokrasi idealinin özü olduğunu vurgular (Altvater, 1996: 20).

Siyasal katılmanın karakteristik özelliklerinden birisi, siyasal irade oluşumu süreçlerini etkilemenin, bilinçli, seçilmiş bir amaç olmasıdır. Siyasal süreçler üzerinde beklenmedik ya da amaçlanmamış sonuçlar doğuran etkinlikler, siyasal katılma olarak nitelenemez. Dolaysız bir siyasal amacı olmayan etkinlikler de siyasal katılma sayılmaz (Alemann,1975).

Siyasal katılmanın öznelere tekil yurttaşlardan çok, başta siyasi partiler olmak üzere, özerk ve demokratik toplumsal örgütlenmelerdir. Çünkü geniş toplum çoğunluğu, ancak organize olarak siyasal erki etkileme gücüne kavuşabilir. Rastlantısal veya geçici olarak, ya da sürüklenerek, yönlendirilerek bir araya gelmiş düzensiz yığınların, amaçlı ve bilinçli siyasal katılımı kuşkusuz mümkün değildir. Siyasal erk sahipleri tarafından çeşitli biçimlerde yönlendirilen yığınların sözde katılımından toplum yararına sonuçlar beklenemez. Dolayısıyla kitlelerin siyasal

katılımı ancak, erk merkezlerinden özerk ve demokratik yapıdaki örgütlerde organize oldukları zaman gelişebilir.

Siyasal katılma, değişik biçimlerde ve düzeylerde gerçekleşmektedir. Milbrath'ın seçimleri ve seçmen davranışlarını inceleyen uluslar arası karşılaştırmalara dayalı çalışmaları, siyasal katılma konusundaki araştırmaların başlangıcı olarak kabul edilmektedir (Kaase,2000:3). Milbrath, seçimler ve seçmen davranışları konusundaki siyasal katılma araştırmalarının bulgularını analiz etmiş ve sistemleştirmiştir. Esas olarak seçimleri ve siyasi partileri kapsayan kurumuş katılma alanı içinde ortaya çıkan farklı siyasal katılma dereceleri üzerine yoğunlaşan Milbrath, farklı siyasal katılma düzeyleri üzerine bir sınıflandırma yapmıştır. Bu sınıflandırmada siyasal katılma düzeyleri, katılımın gerektirdiği eylem türlerine, daha doğrusu farklı katılım düzeylerinin gerektirdiği eylemlerin zorluk derecelerine göre ayrıştırılmıştır.

Yurttaşların siyasal katılma düzeylerindeki farklılaşmaların açıklanması konusunda, 2000'li yıllarda yayımlanan araştırmalarda da bu sınıflandırmasının esas alındığı görülmektedir. Detjen'in, yurttaşları katılıma hazır olma konusundaki tutumlarına göre ilgisizler, izleyiciler, müdahale yeteneği olanlar ve aktif yurttaşlar şeklindeki gruplandırması da esas olarak Milbrath ölçeklendirmesine dayanmaktadır (Bkz.:Kaase,2000; Detjen,2000; Detjen,2002).

1.2. YDÖ'LERİN TOPLUMSAL İŞLEVLERİ VE YAPISAL NİTELİKLERİ

2005'te toplam nüfusu 73,5 milyon civarında olan Türkiye'de çok değişik alanlarda faaliyet gösteren 77 bine yakın dernek, 5 bin kadar vakıf bulunuyor. Toplam üye sayısı kesin olarak bilinmeyen derneklerin % 35.3'ü üç büyük il olan İstanbul, Ankara ve İzmir'dedir ve yalnızca binde 6'sı (478'i) kamu yararına çalışan dernek statüsündedir (Anadolu Ajansı, 14.07.2006; www.dernekler.gov.tr, 11.08.2006).

Türkiye'de YDÖ, STÖ, kar amacı gütmeyen örgütler vb. isimlerle anılan bu örgütlerin bir bölümü işçi ve memur sendikaları ve meslek birlikleridir. 2005'te toplam 5.1 milyon civarında olan sigortalı işçilerin % 58.7'si (2.987.400 kişi) ve toplam 1.585 bin memurun % 47,18'i (747.617 kişi) sendikalarda örgütlüdür (ÇSGB, 2006:111,114,127,211). Mimar ve Mühendis Odaları Birliğine (TMMOB) kayıtlı toplam üye sayısı 280.300 ve esnaf ve sanatkarların çatı örgütü TESK'in üye sayısı 4 milyon

dolayındadır (www.tmmob.org www.tesk.org. 10.08.2006) .

Bunların yanı sıra, doğrudan sermaye çevrelerinin çıkarlarını temsil eden örgütler ve esas faaliyetleri uluslar arası merkezlerden sağladıkları kaynaklarla sosyal yaşamla ilgili projeler üretmek olan örgütlenmeler de kendilerini YDÖ veya STÖ olarak isimlendirmekte ve kamuoyunda da böyle tanınmaktadır.

YDÖ tipi örgütlenmelerin, devlet aygıtı içinde yer alan örgütlenmeler, piyasada faaliyet gösteren işletmeler ve aile tipi örgütlenme karşısındaki ayırıcı özelliklerinin belirlenmesi, literatürde önemle üzerinde durulan bir konudur. YDÖ'lerle ilgili tanımlama çabaları dört başlıkta sınıflandırılabilir. Birinci grupta yer alan yazarlar, YDÖ'lerin hukuksal özelliklerine; ikinci gruptakiler iktisadi özelliklerine; üçüncü gruptakiler yapısal özelliklerine ve diğ er bir grup yazar kendilerine özgü işlevlerine odaklanarak bu örgütlenme türünü tanımlamaya çalışmaktadır (Ostermeier,2000:18 vd.; Brauckmann,2004:20vd.).

YDÖ tipi örgütlenmeleri işletme tipi örgütlenmeden ayıran yapısal nitelikler aşğıdaki çizelgede özetlenmektedir:

İşlevsel tanımlamalarda ise YDÖ'lerin ayırıcı özellikleri, kendilerine özgü işlevlerinden ve amaçlarından hareketle belirlenmektedir. Bu grupta yer alan çalışmalarda, YDÖ'lerin ana işlevi konusunda iki temel yönelim söz konusudur. Yönelimleri özetleyen anahtar sözcük birincisinde "Genel yararın, ve toplumsal çıkarların korunması"; ikincisinde "dayanışma"dır (Ostermeier, 2000:29 vd.). Genel yararın ve topluma genellenebilir çıkarların savunulması neo-liberal kabullere dayanmayan literatürde YDÖ'lerin temel işlevleri arasındadır.

YDÖ tipi örgütlenmelerin işlevlerinden hareketle tanımlanması kanımızca diğ er kriterlere dayalı tanımlama çabalarından daha isabetli görünmektedir. Çünkü ordudan eğitim kurumlarına kadar, değışik örgütlenme türlerinin niteliklerindeki farklılaşmanın kaynağı da, yerine getirdikleri farklı işlevlerdir (Mütevellioglu 2006).Eroğul'un belirttiğı gibi, "Bir toplumsal nesnenin doğasını tanımlayan, onun yaptığı iş, yerine getirdiğı görev, oynadığı rol,doldurduğu yer,kısacası onun işlevidir" (Eroğul,1990:23). Çizelge 1'de ([Çizelge 1'e ulaşmak için tıklayınız](#)) işletmelerle dernekler arasında amaçları, finanse edilme biçimleri, örgüt içi irade oluşumunun yapısı, ürünleri vb. konularda ortaya çıkan farklılaşmanın da bu iki tip örgütlenmenin işlevlerinden kaynaklandığı ortadadır.

Neo-liberal siyasal gündem ve onu destekleyen literatür dışında kalan literatürde ve dünya kamuoyunda YDÖ'lere yüklenen asli işlev, siyasal katılımın etkinleştirilip yaygınlaştırılması yoluyla toplumun demokratikleşmesine katkıda bulunmaktır. YDÖ'lerin yurttaşlara dolaysız katılım olanakları sunduğu, siyasal katılma kanallarını nicel ve nitel olarak geliştirdiği ve yurttaşların siyasal katılım kapasitelerini güçlendirdiği vurgulanmaktadır (Adam,1998:3;Weth, 1992:115, Roth,1994:40; Altvater, 1996:24; Klein, 2002:5, Altvater ve Brunnergraeber 2002:7).Devlet erkinin kontrolü, demokratik kurumların korunup geliştirilmesi, siyasi partilerdeki lider oligarşisinin kırılması, yurttaşların taleplerinin şekillendirilip ifade edilmesi, yeni siyasi liderlerin yetiştirilmesi, YDÖ'lere yüklenen temel işlevler arasındadır (a.k). Keza, göz ardı ettirilen konuların ve toplumsal sorunların siyasal gündeme taşınması, genel toplumsal çıkarların savunulması konusunda YDÖ'lere yüklenen rol, çeşitli çalışmalarda vurgulanmakta;YDÖ'lerin toplumda demokratik katılma pratiğinin gelişmesine sağlayabileceği katkılar üzerinde önemle durulmakta, toplumda eşitlikçi ve katılımcı bir siyasal kültürün gerektirdiği tutumların gelişmesini desteklediği; ortalama yurttaşın değerlerinde, kanaatlerinde ve davranışlarında olumlu yönde değişimlere yol açtığı ifade edilmektedir (a.k).

Türkiye'de YDÖ'lerin işlevsel açıdan sınıflandırıldığı bir çalışmada dört tip örgüt grubu ayrıştırılmıştır (Mütevelliöğlü, 2006).Bunlardan birincisi sermaye örgütleri, ikincisi başlıca etkinlikleri sosyal yaşamla ilgili projeler yapmak ve basın- yayın faaliyetlerinde bulunmak olan şirket tipi örgütlenmelerdir. Üçüncü grubu yerel düzeyde faal olan üye sayıları ve etkinlik alanları sınırlı olan siyasal erki etkileme amacı bulunmayan örgütler oluşturmaktadır. Bu üç gruptaki örgütler, YDÖ'lerden beklenen işlevleri yerine getirme kapasitesi olmayan örgütlerdir (a.k.).Çünkü ancak, devlet ve sermaye karşısında siyasal, yönetsel ve mali anlamda özerk olan, emekçi sınıflara dayanan, genel toplumsal çıkarları temsil eden, siyaset alanı dışındaki toplum çoğunluğunun katılım fırsatlarını geliştirmeye çalışan, başta iç denetim olmak üzere demokratik normlarla uyumlu bir örgütsel yapısı ve işleyişi olan örgütler, demokratikleşmeye katkıda bulunabilir. Belirtilen bu nitelikler, aynı zamanda gerçek anlamda yönetim dışı olan örgütleri, aynı isimle anılan sahtelerinden ayırtmamızı sağlayan temel parametrelerdir. Sadece bu nitelikleri taşıyan örgütlenmelerin varlık nedenleri, demokratikleşme hedefi ile uyum içindedir. Bu niteliklere sahip örgütlenmeler, toplum çoğunluğunun çıkarları ile bağdaşan çıkarları temsil edebilir ve meşruiyet kazanabilir. Kendilerinden beklenen demokratikleşmeye katkıda bulunma işlevini yerine getirebilme kapasitesi olan

örgütlenmeler, belirtilen bu nitelikleri taşıyan örgütlerdir. Türkiye’de işçi ve memur sendikaları, meslek odaları, vakıflar ve dernekler arasında, bu nitelikleri geliştirme çabası içinde olan, dolayısıyla demokratikleşmeye katkıda bulunma kapasitesi taşıyan örgütler de bulunmaktadır. YDÖ olarak isimlendirilmesi gereken de bu örgütlerdir.

2.YDÖ’LERDE KARARLARIN OLUŞUMUNA ÜYE KATILIMI

2.1. YDÖ’LERDE KARAR VERME

Karar verme edimi ile herhangi bir konuda birden fazla seçenek arasında bir tercihte bulunma olanağı kullanılır. Bireysel kararların yanısıra çok sayıda kişinin kararını ifade eden kolektif kararlar; özel-bireysel kararların yanı sıra topluluğı ilgilendiren ve bu niteliğı ile kamusal olan kararlar söz konusudur.

İrade oluşumu, gerek bireyler, gerekse örgütler açısından bir karar verme süreci içinde gerçekleşir. Bireysel kararlar, kişinin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel profilinden ve çevresel koşullarından etkilenir. Bireysel karar alma davranışı birinci derecede bireyi bağlar ve etkiler; birey aldığı kararları kendisi uygular.

Örgüt kararları da gerçek kişiler tarafından alınmakla birlikte, örgüt adına alınan, bir tek kişi tarafından alınmış olsa dahi örgüte mal olan ve örgüt üyelerinin tümünü bağlayan kararlardır. Örgüt kararları, özel-bireysel konularla ilgili olmayan, sadece kararı alan gerçek kişiler tarafından uygulanmayan, örgüt amaçlarını ilgilendiren ve uygulanmasına ancak örgüt üyelerinin de katılımı ile anlam kazanabilecek kararlardır.

Örgüt içi yapının ve işleyişin demokratikliği YDÖ tipi örgütlenmenin yapısal özelliklerinden birisidir. Bunun temel ön koşulu, üyelerin örgütün iradesini belirleyen kararların oluşumuna aktif katılımıdır. Gönüllülük temelinde örgütlenen ve faaliyet gösteren YDÖ’lerde alınan kararlar, topluluğı ilgilendiren kararlardır; dolayısıyla YDÖ’lerde kararların oluşumu, teknik bir süreç değil, toplumsal bir süreçtir. Bu nedenle karar süreçlerinin demokratik ilkelere uygun olması bir zorunluluktur.

YDÖ’lerde karar alma erki, örgütün yöneticilerinin tekeline olmayan, üyelerce paylaşılabilen, müdahale edilebilen bir erk olmak zorundadır. Örgüt iradesini belirleyen kararlar nitelemesi ile kastedilen, gündelik işlerle veya teknik konularla ilgili tüm kararlar değil, örgüt amaçlarının

belirlenmesi ve gerçekleştirilmesi ile doğrudan ilintisi bulunan kararlardır.

Örgüt içi işleyiş ve örgütsel yaşam, örgütsel karar süreçleri, yönetim kurullarında görevli olmayan üyelerce etkilenebildiği ve denetlenebildiği oranda demokratiktir. Karar verme sürecinin yapısı, örgüt yaşamında demokratik ilkelerin ne ölçüde uygulandığını ortaya koyar; aynı zamanda örgütün niteliğini belirler. Örgüt içi ilişkilerin eşitler arası ilişkiler mi, yoksa hiyerarşik-otoriter ilişkiler mi olduğunu gösterir. Karar veren yöneticiler ile kararları etkileyemeyen, denetleyemeyen üyeler şeklindeki bir ayrışma, gönüllü örgütlenmelerin amaçları ve işlevleri ile bağdaşmaz. Yöneticilerin, üyelerin özgür iradesi ile demokratik seçimlerle görevlendirilmiş olması, bu yönde bir ayrışmayı meşru kılmaz.

Demokrasiyi savunma, geliştirme iddiasında olan bu örgütlerin iç yapılarının ve işleyişinin demokratik normlara uygun olması, öncelikle ahlaki bir zorunluluktur. Etkilemeye çalıştıkları karar süreçlerinin meşruiyetini sorgulayan, belirli toplum kesimlerinin temsilcisi olarak siyasal karar süreçlerini etkilemeye çalışan bu kuruluşların kendi içlerinde demokratik olmamaları büyük bir çelişki oluşturur. Dolayısıyla örgüt içi karar süreçlerini demokratikliği, YDÖ'lerin gerek üyeleri gerekse toplum önünde inandırıcılık, saygınlık ve meşruiyet kazanabilmeleri için yaşamsal önemdedir (Leggewie,2003:3).

YDÖ'lerin üyelerini temsil yeteneği ve kolektif özne niteliği kazanabilmesi de, örgütsel kararların nasıl oluştuğu ile doğrudan ilişkilidir (Leggewie,2003:2). Örgüt iradesi üyelerin aktif katılımına dayanmadan, sadece yöneticiler tarafından belirleniyor ise, üyelerin rolü yalnızca oy kullanmak, aidat ödemek ve alınan kararları uygulamakla sınırlı kalıyorsa, örgütü kolektif bir özne olarak nitelemek mümkün değildir.

Diğer taraftan, örgüt içi karar süreçlerinde üyelerin aktif olarak yer alması da bir katılım biçimidir ve YDÖ'lerin demokratikleşmeye katkıda bulunma işlevini yerine getirme kapasitesini etkileyen temel bir faktördür. Karar süreçlerine aktif üye katılımı gerçekleştiği oranda YDÖ'ler bu işlevlerini yerine getirebilirler. Hem siyasal katılma kanallarının genişlemesine ve yaygınlaşmasına katkıda bulunma anlamında; hem de üyelerine demokratik tutum ve davranışlarını pratik içinde geliştirebildikleri ortamları sunarak.

Dar bir yönetici kadro tarafından değil, üyelerin aktif katılımı ile alınan kararlar, örgüt iradesinin üyelerin beklentilerine ve taleplerine

uygunluğunu garanti eder. Örgütü oluşturan üyelerce daha fazla benimsenir ve daha geniş katılımı ve etkili olarak savunulabilir. Böylece örgütün kendi amaçlarına ulaşma konusundaki etkinliğinin de artmasına hizmet eder (Kallabis,1996:1).

YDÖ'lerin, erk merkezleri tarafından araştırılmaları yönündeki baskılara karşı özerkliklerin koruyabilmeleri bakımından da, örgüt içi karar ve irade oluşumu süreçlerine aktif üye katılımı, güçlü bir sigorta işlevi görür.

2.2. YDÖ'LERDE KARAR SÜREÇLERİNE ÜYE KATILIMINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

YDÖ'lerde üyelerin karar ve irade oluşumu süreçlerine katılım düzeyi, çeşitli faktörlerin etkisi altındadır. Çevresel, örgütsel ve bireysel faktörler olarak üç ana grupta ele alınan bu faktörlere bu çalışmanın sınırları çerçevesinde ancak kısaca değinebiliriz:

Çevresel faktörler, örgütün içinde bulunduğu toplumsal bağlamın özellikleridir; sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel çerçeve koşullardır. Bu koşullar arasında toplumun ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyi, hukuk devletinin ve demokrasinin ne ölçüde yerleştiği, temel hak ve özgürlüklerin güvencesi, siyasal kültür, toplumun etnik, dinsel profili, ortalama eğitim ve kültür düzeyi, siyasal ve toplumsal örgütlenme geleneği ve birikimi bu koşulların başlıcalarıdır.

Katılım düzeyini etkileyen ikinci temel faktör, bireyin üyesi bulunduğu örgütün yapısı ve nitelikleridir. Üyelerin eleştiri, seçme ve seçilme, muhalif kalma, kararların oluşumu sürecine katılma gibi demokratik haklarına saygı başta olmak üzere, demokratik normlarla uyumlu bir örgüt yapısı ve işleyişi, YDÖ'lerde yaşamsal önemdedir. Üyelerin temel haklarının örgüt tüzüğünde ve işleyişi içinde güvence altında bulunması; yöneticilerin üyeler tarafından denetlenebilmesi, üyelerin yöneticileri görevden alma hakkına sahip bulunması, üyelerin özellikle kendilerini doğrudan ilgilendiren konulardaki örgüt kararlarını ve eylemlerini yönlendirebilme fırsatlarına sahip olması, örgüt içi yargı erkini ifade eden disiplin kurallarını uygulama yetkisinin yürütmeden bağımsız bir kurul tarafından kullanılması; üyelerin örgüt amaçları ve ilkeleri çerçevesinde geniş bir inisiyatif ve hareket alanına sahip olması, katılımı destekleyen örgütsel faktörler arasındadır (Mütevelliöğlu-Schulze, 1991: 86 vd.) . Karar alınacak konular üzerinde bütün üyelerin

zamanında ve yeterli ölçüde bilgilenme olanaklarına sahip olması, katılımı destekleyen diğer bir örgütsel faktördür.

Katılım isteğini etkileyen üçüncü ana faktör, üyelerin farklı bireysel özellikleri ve algılarıdır. Çevresel ve örgütsel koşullar veri alındığında, üyenin katılım isteğini ve fiili katılım derecesini yükselten veya zayıflatan, bireysel kaynaklı etkilerdir. Bireyin yaş, cinsiyet, gelir, servet, eğitim ve mesleki statü gibi nesnel özelliklerinin, siyasal katılım alanındaki farklılaşmalarda rol oynadığı bilinmektedir (Çukurçayır, 2002; Detjen 2000; Detjen 2002). Toplum-bilimdeki roller kuramı, yurttaşların büyük çoğunluğunun siyasal katılma konusunda neden pasif kaldıklarını da açıklamaktadır. Her birey, yaşamında farklı sosyal rolleri üstlenmek ve bunların gereklerini yerine getirmek durumundadır. Ailesi, işi, mesleği, arkadaş çevresi ile ilgili rolleri arasında, çoğu kişinin yurttaşlık rolüne pek az zaman ayırabildiği ve var olan katılma fırsatlarını düşük düzeyde değerlendirdiği bir gerçektir (Detjen, 2002: 28). Bu açıdan bakıldığında kadınların daha dezavantajlı bir konumda buldukları öne sürülebilir.

Örgütün üyenin gözünde ne ölçüde demokratik, saygın ve işlevsel olduğu, aktif katılım isteğini etkiler. Örgüt içi yapılanma ve işleyişle ilgili üye algılarına göre, bu etki katılım isteğini destekleyici veya geriletici yönde olabilir. Açıktır ki, örgütsel yaşamda bürokrasinin ve merkezîyetçiliğin, hiyerarşinin, lider egemenliğinin ve gönüllülük ilkesini zedeleyen tutumların geçerli olması, üyelerin katılım isteğini olumsuz yönde etkiler. Örgüt içi yapı ve işleyişte iş, görev, yetki ve hakların paylaşımında demokratiklik, üye katılımını destekler.

Özetle, bireylerin hangi koşullar altında siyasal katılmaya hazır oldukları, gerek makro ölçekte gerekse YDÖ'ler özelinde, temel bir soru olarak ortaya çıkmaktadır.

Üyelerin aktif katılımı, örgütte sorumluluk almaya hazır olmalarını, başış, zaman, emek gibi maddi olan ve olmayan kaynaklarını örgüte taşımaya istek duymalarını gerektirmektedir. Detjen, Behrmann'a dayanarak, genel olarak yurttaşların siyasal katılım eğilimini destekleyen altı temel faktör üzerinde durmaktadır (Behrmann, 1974: 309 ; Detjen, 2002: 28, ayr: bkz: Çukurçayır, 2002: 50-75).Bireyler,

1. Siyasetin kendi yaşamları üzerindeki etkisini önemseydiği oranda;
2. Siyasal değerlendirme yapma yeteneğine ve siyaseti etkileme şansına güvendiği oranda;

3. Siyasal katılım kendi sosyal çevresinde norm olarak geçerli olduğu oranda;
4. Çevresi tarafından belirli bir politik görüş doğrultusunda etkilendiği oranda;
5. Siyasal sistemle ilgili değerlendirmelerinin pozitifliği oranında;
6. Eğitim, gelir ve mesleki statü düzeyi yükseldiği oranda, aktif katılım eğilimi gösterecektir.

3. ÜYELERİN KARAR SÜREÇLERİNE KATILIM İSTEĞİ: AMPİRİK BULGULAR

3.1.ARAŞTIRMANIN KAPSAMI, VERİLERİ, YÖNTEMİ VE HİPOTEZLERİ

Burada bulgularından bir kısmına değineceğimiz araştırmanın konusu, YDÖ'lerde üyelerin karar oluşumu süreçlerine katılım isteği konusunda ölçüme dayalı bir sınıflandırmanın yapılmasıdır. Bu sınıflandırmadan hareketle, farklı katılım isteği derecelerini açıklayabilecek farklı bireysel algıların belirlenmesidir. Daha açık bir anlatımla araştırmanın ele aldığı soru, örgüt içinde demokratik katılma olanaklarının ne ölçüde var olduğunu saptamak değildir. Üyelerin var olan katılma olanaklarını ne ölçüde ve neden o ölçüde kullandıklarını belirlemek de değildir. Üyenin fiili katılma düzeyi ile katılmaya hazır olma düzeyi farklı büyüklüklerdir ve ikincisi, birincisini belirleyen unsurlardan yalnızca birisidir. Fiili katılım düzeyi, çevresel, örgütsel ve bireysel faktörler bileşkesinin etkisi altında oluşmaktadır ve bu faktörlerden yalnızca birisi ile açıklanamaz. Bu nedenlerle sözü edilen araőtırmada, üyelerin fiili katılma düzeyi değil, katılmaya hazır olma durumu (Partizipationsbereitschaft), katılma isteği ölçülmeye çalışılmıőtır (Mütevelliöğlu ve Köksal,2002:6 vd.).

Yanıtlanmaya çalışılan soru, çevresel ve örgütsel koşullar veri alındığında, üyelerin örgüt içi karar ve irade oluşumu süreçlerine katılım isteğinin ne düzeyde olduğu ve bu düzeyin üyelerin hangi algılarıyla ilişkilendirilebileceğidir. Bunun için önce üyelerin farklı katılım isteği düzeylerinin ayrıştırılıp sınıflandırılması ve ardından her bir düzeye karşılık gelen üye algılarının belirlenmesi gerekmiőtir. Bu amaçla üyeler, kendilerine yöneltilen sorulara verdikleri yanıtlara göre pasif, yarı aktif ve aktif üyeler olarak üç gruba ayrıőtırılmıőt; bu grupların her birine karşılık gelen katılım isteği dereceleri de zayıf, kısmen etkin ve etkin

katılım dereceleri olarak üç katmana bölünmüştür. Bu işlem aşağıdaki çizelgede özetlenmektedir:

Çizelge 2'de ([Çizelge 2'ye ulaşmak için tıklayınız](#)) yer alan derecelendirmeyi gerçekleştirmek üzere araştırmacılar, bir katılım ölçeği geliştirmiş (Bkz: Mütevellioğlu, Köksal,2002:46),ölçekteki puanlandırma sistemine göre üyelerin örgütsel karar süreçlerine farklı katılım isteği dereceleri puan olarak ifade edilmiştir. Daha duyarlı analizler yapabilmek amacıyla bir işlem daha yapılarak, üç katmanlı sınıflandırmanın her katmanı kendi içinde yeniden ikiye bölünüp altı katılım düzeyi ayrıştırılmış ve her biri puan olarak ifade edilmiştir.

Araştırmanın Behrmann'a ve Detjen'e dayanarak kurulan (Behrmann, 1974: 309 vd. Detjen, 2002: 15 vd.) hipotezlerinden bir kısmı şöyledir:

H 1: Üyenin katılım isteği sosyal ve siyasal angajmanından bağımsız değildir. Sosyal ve siyasal angajmanı olanlar - bunun bir göstergesi olarak birden fazla YDÖ'e ve/veya bir siyasi partiye üye olanlar-, aktif katılıma daha fazla hazırdır.

H 2: Üyenin katılım isteği, örgütle ilgili pozitif üye algılarından, örgütü demokratikleşmeye katkı açısından işlevsel ve örgütte katılımı olanaklı ve etkili bulup bulmamasından bağımsız değildir. Üyesi bulunduğu gönüllü örgütü demokratikleşme açısından işlevsel ve örgütte katılımı olanaklı ve etkili bulanlar, aktif katılıma daha fazla hazırdır.

H 3: Üyenin katılma isteği örgütteki varlığını, bireysel rolünü ve katkısını algılayışından bağımsız değildir. Üye olarak örgütteki varlığı, bireysel rolü ve katkısı konusunda olumlu algıları olanlar, aktif katılıma daha fazla hazırdır.

H 4: Üyenin katılım isteği, örgüt ortamında elde ettiğini düşündüğü sosyal yararlarından bağımsız değildir. Örgüt ortamında elde ettiği sosyal yararlar konusunda olumlu algıları olanlar, aktif katılıma daha fazla hazırdır.

Araştırma verileri bu çalışmada benimsenen YDÖ tanımına uygun olan ve Antalya'da farklı alanlarda faaliyet gösteren sekiz YDÖ'ün toplam 384 üyesine anket uygulanarak elde edilmiş; verilerin işlenip değerlendirilmesinde SPSS 10.0 for Windows paket programı aracılığı ile parametrik (t testi) ve parametrik olmayan (ki kare) istatistik yöntemler kullanılmıştır. Elde edilen analiz sonuçlarının anlamlılıkları, $\alpha=0.05$ yanılıgı düzeyinde değerlendirilmiştir.

3.2.BULGULAR

Katılım ölçeği kullanılarak yapılan puanlamaya göre, örgüt içi irade oluşumu süreçlerine örneklemdaki üye kitlesinin %30.2' si zayıf, %42.7' si kısmen etkin ve %27.1'i etkin düzeyde katılmaya hazırdır. Burada bir kez daha altı kalınca çizilmesi gereken, belirlenen bu dağılımın üyelerin örgüt içi karar süreçlerine fiili katılma düzeyini değil, katılmaya hazır olma durumunu, katılma isteğini yansıtmaktadır. Altı katmanlı sınıflandırma uygulandığında ise, çekirdek aktif olarak niteleyebileceğimiz katılım isteğine sahip üye oranı %16.1'e düşmektedir (Mütevelliöğlu, Köksal,2002:53vd.).

Araştırmanın 1. hipoteziyle üyelerin katılma isteğinin sosyal ve siyasal angajmanlarından bağımsız olmadığı ve bunun bir göstergesi olarak birden fazla YDÖ'e ve/veya bir siyasi partiye üye olanların aktif katılıma daha hazır oldukları kabul edilmiştir. Yapılan istatistik analizler sonucunda üyelerin katılım derecelerindeki farklılaşma ile birden fazla gönüllü örgüt ve siyasi parti üyelikleri arasında korelasyon bulunduğu saptanmıştır.

H.1'i bir kez daha test etmek amacıyla hipoteze konu olan faktör, altı katmanlı sınıflandırmaya uygulanarak en yüksek ve en düşük katılım isteği derecesindeki üye grupları karşılaştırılmıştır. Bu iki grup arasında on katlık bir farkın ortaya çıktığı görülmüş; diğer bir ifade ile daha güçlü bir korelasyonun saptanmıştır.

İkinci hipotez ile üyenin örgütte katılımı olanaklı ve sonuçları bakımından anlamlı bulmasının katılım isteğini yükselteceği öne sürülmüştür. Detjen (2002: 28), katılma isteğini güçlendiren nedenler arasında bu faktörü "Bireyin çevresinde katılmanın norm olarak geçerli olması" şeklinde formüle etmektedir. Hipotezi test etmek üzere, örgütsel yaşamın demokratik ilkelere uygunluk düzeyi konusunda pozitif görüşlere sahip olanların daha aktif katılıma hazır olup olmadığına bakılmış ve bu yönde bir korelasyon saptanmıştır.Katılım isteği derecelerinin altı katmana ayrıştırıldığı sınıflandırmada hipotez 2'nin geçerliliği de daha net olarak ortaya çıkmaktadır.

2 no'lu hipotezi test etmek üzere deneklere yöneltilen diğer bir soru, örgütte üyelerin eleştiri ve tartışma özgürlüğü dahil eşit haklara sahip olup olmadığı konusundaki algılarıdır. İstatistik analizler sonucu, pozitif algılara sahip olanların aktif katılıma daha hazır olduğu görülmüştür.

Keza üyelerin yönetsel ve mali konularda örgüt çalışmalarını yeterli ölçüde denetleyebildiğini düşünen, bu anlamda örgütte katılımı olanaklı bulan üyelerin aktif katılıma daha istekli olduğu saptanmıştır.

Üçüncü hipotezle, örgütteki bireysel rolü ve katkısı konusunda olumlu algılara sahip olanların aktif katılıma daha hazır olduğu varsayılmıştır. Üyelere dolaysız olarak sorulan örgütteki varlığını anlamlı ve yararlı bulup bulmadıkları sorusuna verilen yanıtlarla katılıma hazır olma düzeyi arasındaki farklılaşmanın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüş; dolaylı sorulara alınan yanıtlarla da hipotezi doğrulayıcı bulgular elde edilmiştir.

Araştırmanın dördüncü hipotezinde üyenin örgüt ortamında elde ettiği sosyal yarar ile katılım isteği arasında pozitif bir ilişki bulunduğu, üyenin elde ettiğini düşündüğü sosyal yarar düzeyi ile birlikte, aktif katılım isteğinin de yükseldiği öne sürülmüştür. Üyenin, örgütte çalışmakla görüşlerini ifade etme, dinleme, tartışma, uzlaşma gibi demokratik tutum ve yeteneklerini geliştirdiğini düşünmesi; örgüt üyeliğini bir toplumsal kimlik ve rol olarak görmesi; üyenin örgütte elde ettiği sosyal yararın göstergeleri arasında kabul edilmiştir.

Örgüt üyeliğinin belirli bir toplumsal kimlik ve rol olarak algılanması ile aktif katılım isteği arasında korelasyon bulunduğu görülmüştür.

YDÖ'lerde çalışmanın, görüşlerini ifade etme, dinleme, tartışma, uzlaşma vb. yeteneklerini geliştirdiği kanısında olanlar, pasif grupta dahi % 72. 4 gibi yüksek bir orandadır ve aktif grupta %90'a yaklaşmaktadır. Kararsızların oranı pasif grupta oldukça yüksekken, aktif grupta % 8.5'e düşmektedir. Bu farklılaşmalar, istatistiksel olarak da anlamlıdır. Örgütte çalışmanın sağladığı sosyal yararlar konusundaki pozitif algılarla aktif katılım isteği arasında korelasyon bulunmaktadır. Bu bulgular, dördüncü hipotezi destekleyici yöndedir.

SONUÇ

Toplumsal pratikte karşılığı bulunan bir örgütlenme kategorisini ifade etmek üzere kullanılan YDÖ terimi, analitik özü olmayan bir soyutlamadır. Bu isim altında toplanmak istenen örgütlenmeler, ortak özelliklere değil; taban tabana zıt amaçlara, pratiklere, toplumsal konumlara sahiptir. Bu nedenle de “genel olarak YDÖ’ler üzerine, genel değerlendirmeler yaparak” konuyla ilgili verimli bir tartışma yürütmek mümkün değildir. Ancak pratikleri, amaçları, devlet ve sermaye karşısında özerk olup olmadıkları, hangi kaynaklardan finanse edildikleri, örgüt içi yapıları ve işleyişleri vb. incelenerek, belirli YDÖ grupları için geçerli olan değerlendirmeler yapılabilir. Böylece genellenmesi mümkün olmayan, buna karşılık, incelenen örgütlerin gerçekliğiyle daha uyumlu olan sonuçlara varılabilir. 1970’lerden bu yana sosyal bilimler alanındaki ampirik çalışmalarda benimsenen metodolojik yaklaşım da bu yöndedir.

Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de toplumsal eşitsizlik ve katılımsızlık sorunlarının ağırlaşması, maddi anlamda olduğu kadar moral açıdan da, toplumun “sessiz çoğunluğunu” oluşturan işçi ve emekçi sınıfların örgütlenme ve dayanışma gereksinmesini artırmaktadır. Buna karşılık Türkiye’de siyasal temsil alanındaki zaafaların ve dağınıklığın da etkisiyle toplumsal örgütlenme alanındaki sorunlar, şimdiye dek görülmemiş boyutlara ulaşmıştır. YDÖ nitelmesini öncelikle sahiplenen ve büyük medya marifetiyle topluma da “önde gelen YDÖ’ler” olarak takdim edilen örgütlerin büyük çoğunluğunun özerklikle, genel çıkarı savunmakla, sessiz çoğunluğun siyasal katılma kanallarını genişletmekle, demokratikleşmeye katkıda bulunmakla hiç ilgisi yoktur.

İşte bu koşullarda kendi alanlarında ve güçleri oranında toplumsal eşitsizlik ve katılımsızlık sorunlarına karşı mücadele eden örgütlerde karar süreçlerine aktif üye katılımının geliştirilmesi, yaşamsal önem kazanmaktadır. Çünkü bu örgütlerin özerklikleriyle birlikte genel çıkarları savunma kapasitelerinin korunması ve gelişmesi, karar süreçlerine aktif üye katılımının güçlendirilmesini gerektirmektedir.

KAYNAKLAR

Anadolu Ajansı, 17.07.2006

Abadan-Unat N. (1984) *Siyaset Sosyolojisi*, A.Ü. SBF. Yay. Ankara.

Adam E.(1998) *Erfolgreich auf Welt-Konferenzen-Zuhause machtlos?, Impulsreferat*, 29 Oct. 1998, <http://www.fes.de/publikationen> (internet üzerinden).

Alemann v.U. (1975) *Partizipation-Demokratisierung-Mitbestimmung*, Westdeutsche Verl., Bonn

Alemann v.U. (1996) "Was Sind Verbände?", *Informationen zur politischen Bildung*, 253, (Edit: BpB), 4/1996, s. 3-9.

Alemann v.U. ,(1996), "Die Vielfalt der Verbände", *Informationen zur politischen Bildung*, 253, Edit: BpB, 4/1996, s. 17-21.

Alemann v.U.,C.Strünck (1999) *Die Weite des politischen Vor-Raumes,Partizipation in der Parteien demokratie*,http://www.phil-fak.uni-duesseldorf.de/politik/Mitarbeiter/Alemann/aufsatz_/99/alemann-struenck-partizipation.pdf.

Altvater E. (1996) *Kapitalismus ohne Alternative?Neue Gesellschaft/Frankfurter Hefte*, Januar /1996, s. 18-25.

Altvater E. vd. (Der.) (1997) *Vernetzt und Verstrickt: Nicht-Regierungs-Organisationen als gesellschaftliche Produktivkraft*,1. Baskı, Münster: Westfälisches Dampfboot.

Altvater E. , Brunnergraeber A. (2002) "NGO's im Spannungsfeld von Lobbyarbeit und öffentlichen Protest", *Aus Politik und Zeitgeschichte*, B 6-7/2002, s. 6-14.

Behrmann G. (1974) "Bedingungen Politischer Partizipation und die Grenzen p. Bildung", (Der: P. Ackermann), *Politische Sozialisation içinde*, Opladen, s. 304-323.

Brauckmann S. (2004) *Arbeitswelten im Dritten Sektor,Discussion Paper 12/2004* <http://www.gendanetz.de/files/document54.pdf>

Breit G. ve Massing P. (2002) "Einführung: Bürgergesellschaft-Zivilgesellschaft-Dritter Sektor", Breit G. ve Massing P.(Der.), *Bürgergesellschaft-Zivilgesellschaft-Dritter Sektor içinde* Wochenschau- Verl., Schwalbach. s.5-7

Çukurçayır M. A. (2002) *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi*,2. Bası, Çizgi Kit.Yay. , Konya.

ÇSGB (2006) *Çalışma Hayatı İstatistikleri 2005,Çalışma ve Sosyal G.Bakanlığı*, Genel Yay.no: 132, Temmuz 2006

Detjen J. (2000) *Die Demokratiekompetenz der Bürger*, ApuZ, B 25/2000, <http://www.bpb.de/publikationen.html>.

Detjen J. (2002) "Bürgerleitbilder in der Politischen Bildung"; Breit G ve P.Massing (Der.), Bürgergesellschaft- Dritter Sektor içinde ,Wochenschau Verl.,Schwabach; s.19-34

Eroğul C. (1990) Devlet Nedir?, 1. Baskı, İmge Kitapevi, Ankara

Gönel A. (1998) Araştırma Raporu, Önde Gelen STK'lar, Tarih Vakfı Yayını, İstanbul.

Kaase M. (2000) "Politische Beteiligung/Politische Partizipation", Andersen U./Woycke W. (Der.), Handwörterbuch des politischen Systems der BRD içinde ,4.Baskı,Bonn,s.1-7, www.bpb.de/wissen

Kallabis H. (1996) Organisationsinterne Demokratie- Bedingungen,Erfahrungen-Konsequenzen, <http://www.pds-sachsende/ag/MF/d1046.htm>

Kışlalı A.T. (1994) Siyaset Bilimi, İmge Kitabevi,5.Bası

Kiessling A. (2001) Politische Kultur und Parteien in Deutschland, APuZ, B 10/2001, s.29-37

Klein A. (1997) Die NGOs als Bestandteil der Zivilgesellschaft und Träger einer partizipativen und demokratischen gesellschaftlichen Entwicklung, Altvater E. vd. (Der.), Vernetzt u.Verstrickt içinde, Münster, 1997, s. 308-332.

Klein A. (2002) "Überschätzte Akteure? Die NGO's als Hoffnungsträger transnationaler Demokratisierung", APuZ, B-6-7/2002 S.3-5

Kuçuradı İ. (1998) Sivil Toplum Kuruluşları: Kavramlar, 2. Oturum, Tarih Vakfı (Der.) Üç Sempozyum, S.T. Kuruluşları içinde, İstanbul, s. 24-31.

Leggewie C.(2003) Transnationale Bewegungen und demokratische Frage, <http://www.eurozine.com/article/2003-02-06-leggewie-de.html>

Lenk K. (1993) Probleme der Demokratie, Lieber H.J.(Der.), Politische Theorien von der Antike bis zur Gegenwart içinde, Bundeszentrale f. Politische Bildung(BPB), Bonn, s. 933-989.

Messner D. (1997) Netzwerktheorien: Die Suche nach Ursachen und Auswegen aus der Krise staatlicher Steuerungsfähigkeit, Altvater E. vd. (Der.), Vernetzt u. Verstrickt, Münster, s. 27-64.

Milbrath W.L. , Goel M.L. (1997) Political Participation, Chicago.

Mütevelliöğlu Schulze-N. (1991) Innergewerkschaftliche Demokratie, (D.rer.pol.), Bremen Üniversitesi, (çoğaltılmış doktora tezi)

Mütevelliöğlu-Schulze N., Köksal C.D.(2002) Sivil toplum kuruluşlarında üyelerin örgütsel etkinliklere katılma düzeyini farklılaştıran etmenler; TÜBİTAK SBB-3007 no'lu araştırma projesi raporu, <http://uvt.ulakbim.gov.tr./uvt/index.php?keyword=mütevelliöğlu,köksal>

Mütevelliöğlu N. (2006) "Yönetim dışı örgütlerin demokratikleşmeye katkısı", *Mülkiye Ekim-Kasım 2006*, sayı 252'de yayımlanacak.

Naerlich S. (2006) *Der Dritte Sektor-Definition, Empirie, Theorie*, <http://www.wiwi.uni-hannover.de/nonprofit/images/Allgemein/2006/Sitzung03-04pdf>.

Ostermeier C. (2000) *Einführung in die Grundlagen der Nonprofit-Forschung*, http://www.wien.ac.at/npo/texte/MemberArea/DA_Ostermeier.pdf.

Priller E. Zimmer A. (2001) *Der Dritte Sektor International*, Berlin, Edition Sigma.

Roth R. (1994) *Demokratie von unten*, Bund, Köln.

Schauer R., Blühmle E.B., Witt D., Anheier H.K. (2000) *Nonprofit Organisationen im Wandel*, Linz

Schmiede J. (2004) *Nonprofit-Organisationen-eine Abgrenzung*, <http://www.fernuni-hagen.de>

</BWLOPLA/html/orga/32v.1.pdf>

Schubert H., Klein A. (2001) *Das Politik-lexikon*, Dietz Verlag, Bonn, <http://www.bpb.de/publikationen.html>.

Schwarz P. (1996) *Managementbrevier für Nonprofit-Organisationen*, Bern, 1996

Wahl P. (1997) "Mythos und Realität internationaler Zivilgesellschaft- Zu den Perspektiven globaler Vernetzung von Nicht-Regierungs-Organisationen", *Altwater E. vd. (Der.), Vernetzt und Verstrickt içinde*, s. 286-307.

Walk H. (1997) "Ein bißchen bi schadet nie": *Die Doppelstrategie von NGO-Netzwerken*, *Altwater E. vd. (Der.), Vernetzt u. Verstrickt içinde*, s. 196-223.

Wessels B. , Zimmer A., (2001) *(Edit), Verbände und Demokratie in Deutschland*, Opladen: Leske und Budrich.

Weth H.U. (1992) *Beteiligen oder herrschen? Plädoyer für eine politische Kultur der Partizipation*, <http://www.library.fes.de/fulltext/htm>

Zimmer A. (1996) *Vereine-Basiselemente der Demokratie, Eine Analyse aus der Dritte-Sektor Perspektive*, Opladen

<http://www.dernekler.gov.tr>.

<http://www.tmmob.org.tr>.

<http://www.tesk.org.tr>.

Çizelge 1: YDÖ'lerin Şirketlerden Farklılıkları

Örgütün Niteliği	Amaçlar	Finansman	Örgütü Etkileyenler	Çalışanlar	Örgüt içi irade oluşumu	Örgüt ölçeği ve teknolojisi	Ürünler
Rasyonel, kapalı ve bürokratik sistemler olarak ŞİRKETLER	Net olarak tanımlanmış nicelleştirilebilen amaçlar; Temel olarak kar maksimizasyonu	Sermaye ve işgücü; Kaynakları temin edenlerle ürünlerden yararlananlar arasında özdeşlik	Girişimciler, Çalışanlar, Ara mal sağlayanlar, Müşteriler	Tanımlanmış ve farklılaştırılmış rollere ve görev dağılımına göre çalışan profesyoneller	Hiyerarşik; Talimatlara bağlı; Amaç yönelimli	-İnsanın makine ile telafisi, Rasyonalizasyon; İleri teknoloji	Piyasada değişim değeri olan ürünler
Açık ve doğal sistemler olarak DERNEKLER	Çok amaçlı geniş kapsamlı ve çatışan amaçlar	Aidatlar, bağışlar, sponsor katkıları, kamusal destekler; Örgütü finanse edenlerle örgütün çıktılarında yararlananlar arasında farklılık	Yönetim kurulu, Üyeler, Sponsorlar, Profesyonel çalışanlar, Gönüllüler Sempazitanlar, Kamuoyu, Devlet mercileri, Dernekler	Profesyonel çalışanlar, Gönüllü yöneticiler ve çalışanlar. Belirgin olmayan, çok fonksiyonlu ve farklılaştırılmış görev dağılımı	Demokratik, Katılımcı, Süreçsel; Kısmen “yol”, amaçtan daha önemli; Değer yönelimli; Örgüt amaçlarına uyumlu olmakla yükümlü	Küçük ve orta ölçekli örgütler, Kısmen rasyonalize edilebilir Geri teknoloji	Hizmet sunumları, Fikirler, Konseptler, Tasarımlar, “keyifle bir arada olmak” gibi maddi olmayan çıktılar

Kaynak: Naerlich, 2006, Sitzung 3/4, Folie 8; aynı görüş: Ostermeier,2000:18 vd.; Schmiede, 2004:Folie 1,2; Schauer/Blümle/Witt/Anheier,2000:16; Zimmer,1996:148, Tablo:22; Schwarz,1996:25.

Çizelge 2: Üyelerin Katılım İsteği Derecelerine Göre Gruplandırılması

Üye Grubu	Katılım İsteği Derecesi*
Pasif:	Zayıf
<ul style="list-style-type: none">- Örgüt çalışmalarına zaman ayıramaz.- Örgüte katkısı aidat ödemekle ve genel kurullarda oy kullanmakla sınırlıdır.- Daha aktif bir üye olmaya hazır değildir.- Örgütün etkinleştirilmesi için sorumluluk almayı düşünmez.	
Yarı Aktif:	Kısmen Etkin
<ul style="list-style-type: none">- Örgüt çalışmalarına biraz zaman ayırır.- Örgüt aktivitelerine katılır,örgüte yeni üyeler kazandırır.- Daha aktif bir üye olmaya hazırdır.- Örgütün etkinleştirilmesi için bir ölçüde sorumluluk almaya hazırdır.- Örgüt yönetiminde görev almayı düşünmez.- Üye ortalamasına göre kendisini kısmen katılımcı-demokrat olarak tanımlar.- Üye toplantılarında ara sıra yeni fikirler, eleştiriler ve öneriler getirir.	
Aktif:	Etkin
<ul style="list-style-type: none">- Örgüt çalışmalarına geniş zaman ayırır.- Örgüt kararlarını etkilemeye çalışır.- Daha aktif bir üye olmaya hazırdır.- Örgütün etkinleştirilmesi için sorumluluk almaya hazırdır.- Örgüt yönetiminde görev almaya hazırdır.- Örgütte kendisini katılımcı-demokrat bir üye olarak tanımlar.- Üye toplantılarında sıklıkla yeni fikirler, eleştiriler ve öneriler getirir.	

*Katılım İ.D.: Katılım İsteği Derecesi.

Burada söz konusu edilen üyelerin fiili katılımı değil, katılım isteği derecesidir. Üyelerin katılım isteği derecelerinin bu sınıflandırmaya göre dağılımı kuşkusuz statik değildir.